

EL MAS D'EN PEDRO

Xavier Martínez i Pere Vives

Segons digué el gran arquitecte català Josep Puig i Cadafalch, “a Catalunya, l’arquitectura de la casa és un art permanent, és l’art arquitectònic més nostre”. Avui iniciem una sèrie d’estudis sobre l’arquitectura rural cubellenca, un treball de recerca que vol arribar a totes les cases rurals de la nostra vila. És el món de les masies, un món apassionant i encisador.

El Mas d'en Pedro es troba al sud-oest del terme municipal de Cubelles, a l'esquerra del torrent d'en Pedro i prop de dos-cents metres del límit del poble veí de Cunit.

Temps enrere dominant la plana de la Mar Morta i la zona de les Salines, avui envoltada per les cases del sector de la Gaviota de Cubelles, constitueix un dels millors exponents de l'arquitectura de la nostra vila.

FITXA TÈCNICA

La fitxa tècnica del Mas d'en Pedro resumeix les seves condicions i característiques:

DENOMINACIÓ: Mas d'en Pedro.

ADREÇA: Carrer Lloret.

MUNICIPI: Cubelles (el Garraf).

ÈPOCA: probablement del segle XVI.

TIPOLOGIA: Masia tipus II.5. Masia de tipus basilical. Arquitectura residencial rural.

TITULARITAT: privada.

ÚS: Centre d'educació ambiental.

EL TIPUS DE CONSTRUCCIÓ

La classificació dels tipus constructius de masies més acceptada és la que féu en Josep Danès a la segona dècada del segle XX. Segons l'erudit olotí, la masia típica catalana tenia tres cossos, un model arquitectònic que fou anomenat d'*estructura clàssica*. Aquesta tipologia de masia representa el trenta-tres per cent del total i evolucionà en dotze variants diferents. La resta de masies responen a un creixement anàrquic en funció de les necessitats i els gustos de cada època.

Del total de masies d'estructura clàssica, un setanta per cent responen al grup II, amb les seves diferents evolucions. Cal dir que l'arquitectura més habitual d'aquest segon grup és la senzilla, representada a Cubelles per masies com la del Corral d'en Cona.

El Mas d'en Pedro és una **masia de tipus basilical** classificada, dins de l'esmentat grup II, en el model 5 dels definits per en Josep Danès. L'estructura és clarament de tres cossos, amb tres plantes que conformen una planta baixa, primera planta i golfes, i un afegit agrícola a les bandes dreta i esquerra. La masia de tipus basilical, molt espectacular i encisadora, és així anomenada per la semblança que ofereix la visió frontal de la masia amb una basílica cristiana, i és especialment habitual a les comarques del Barcelonès i el Maresme, malgrat que també en trobem notables exemples al Llobregat i el Penedès. A la nostra vila només n'hi ha una altra masia de tipus basilical, el mas de Rocacrespa situat al nord del municipi.

LA MASIA BASILICAL

Segons Marc-Aureli Vila, la masia basilical correspon a una construcció de proporcions considerables que està relacionada amb una explotació econòmica rural d'important rendiment.

El gran arquitecte Josep Puig i Cadafalch, deia que les masies basilicals responien a la influència italiana, extrem que vindria confirmat per la proximitat de la major part de les masies basilicals a les zones costaneres.

La masia basilical demostrava amb la seva vistositat la fermesa econòmica de llurs propietaris i permetia comptar amb espais més amplis a l'interior de l'habitatge. Hi ha una altra teoria que defensa que la planta basilical s'emprava per la dificultat que tenien les zones costaneres de trobar bigues resistents i de prou longitud per fer les cobertes amb només dos aiguavessos. Així, la planta basilical trencava les cobertes en dues parts per a cada lateral i reduïa considerablement la dimensió de les bigues.

L'altre agrupació de l'estil arquitectònic de la casa típica catalana és la que va fer en Josep Gibert l'any 1947 en el seu llibre "La Masia Catalana", on defineix quatre tipus de masia en funció de la ubicació geogràfica: d'alta muntanya, de mitja muntanya, de terra plana i de costa.

Imatge aèria del Mas d'en Pedro. A la part superior de la imatge encara avui s'observa la circumferència de l'era, on avui hi ha una piscina.

El Mas d'en Pedro, malgrat trobar-se a només uns metres del mar, s'inclou en el grup de les masies de mitja muntanya, d'altra banda força habitual a Cubelles, com en el cas de Rocacrespa, el Mas Trader o el Mas Xinxola. Per poder fer-nos una idea del que en Gibert defineix com a masies de costa, a Cubelles en tindriem els exemples de Ca la Guineu o de Gallifa, mentre que pel que fa a les masies de terra plana, l'exemple més punyent a la nostra vila és el de Cal Granell. Els habitatges d'alta muntanya, amb

teulades amb forts pendents i amples balconades de fusta, no tenen cap representant al nostre terme municipal.

LES COBERTES, ELS AIGUAVESSOS I EL CARENER

El Mas d'en Pedro té les seves cobertes fetes de teula rogenca, pel tipus d'argila més proper al mas. Aquest és un cas típic, encara que les cases rurals del nostre país tenen també teulades fetes de teules de pissarra, de teules de fusta o d'argila groguenca i àdhuc de palla. Pel que fa a la inclinació de les cobertes, la masia catalana inclina les teulades en funció de la pluviometria de la comarca, distingint-se les cobertes d'inclinació molt pronunciada, d'inclinació mitjana i de poca inclinació. En aquest aspecte, el Mas d'en Pedro té poca inclinació en les cobertes dels cossos laterals i una inclinació mitjana en les cobertes de les golfes.

La teulada del Mas d'en Pedro té un efecte estilístic destacable en tenir els ràfecs, o sortints de les teulades, decorats amb ondulacions que ressegueixen les teules exteriors, en el que es coneix com *ràfecs de tres fileres mixtes*. D'altra banda, els ràfecs acaben sempre en canalitzacions destinades a aprofitar l'aigua de la pluja. Aquestes conduccions menen en l'actualitat cap a una cisterna soterrada en desús –l'aigua avui es porta cap al jardí– que antigament podria haver facilitat l'aigua potable als habitants del mas. Aquesta hipòtesi prendria consistència si tenim en compte que l'únic pou de les terres del mas es trobava entre la via del tren i la carretera de Cubelles a Calafell.

Aiguavés de les golfes vist des de darrera.

El nombre d'aiguavessos, o declivitats d'una teulada, de la masia que ens ocupa és d'un per a cadascun dels cossos laterals i de quatre per a la coberta de les golfes, estructura que encaixa perfectament amb el model 5 descrit pel mestre Josep Danès. Segons el gran Marc-Aureli Vila, les teulades de quatre aiguavessos eren pròpies de masies senyorials i de grans dimensions, car l'estructura de la coberta anava lligada amb la llargària i resistència de les bigues. La teulada de

les golfes és, encara avui en dia, rematada per dues esferes ornamentals. Temps enrere hi havia també un penell, caigut producte d'un llamp.

Els careners del Mas d'en Pedro són perpendiculars a la façana, condició habitual en les masies situades en ple camp, donat que d'aquesta manera s'evita que l'aigua de pluja que baixa per la teulada caigui de forma directa sobre la porta d'entrada al mas. D'altra banda, el carener perpendicular evita també que si la pluja arriba amb fort vent, aquest faci entrar l'aigua per les finestres obertes de les golfes i pugui mullar la palla i d'altres productes que allà s'hi haguessin pogut emmagatzemar.

LA FAÇANA I EL RELLOTGE DE SOL

La façana del Mas d'en Pedro és una de les més típiques de l'arquitectura popular catalana. Orientada al sud, cap a migdia com la majoria de les masies cubellenques, al centre té un magnífic portal dovellat amb arc de mig punt que serveix d'entrada principal de la casa. A cada banda hi ha dos bancs decorats amb rajoles que servien per prendre el sol a l'hivern i la fresca a l'estiu. Una altra de les utilitats que tenien en algunes masies els bancs i pedrissos de l'entrada era el de servir de pujador a les dones quan volien cavalcar i anaven sovint acompanyats de petites escales de pedra per facilitar-hi l'accés a les senyores del mas. A la planta baixa se situen dues grans finestres que anul·len qualsevol intenció defensiva del mas, mentre que en la primera planta hi ha dos finestrons més petits a banda i banda d'un balcó que parteix de la sala noble. Hom creu que els balcons s'afegiren amb posterioritat a la construcció inicial de les masies, dintre d'una moda que s'estengué al voltant del segle XVIII per tot Catalunya. Finalment, la part alta de la façana mostra cinc ventallons, amb el central un xic més gran que els laterals, que servien com veurem després per facilitar la ventilació de les golfes.

Rellotge de sol i ràfecs en la façana.

La façana té un esgrafiament molt tènue i rectangular. Un dels fets destacables de l'esgrafiament de la façana són els contorns de portes i finestres, on l'esgrafiament pren forma de columna al lateral de les obertures i dibuixa motius diversos sobre els dintells. Hom pensa que en algun moment aquestes formes podrien haver estat acolorides.

Per sobre del balcó hi ha un rellotge de sol esgrafiat, pintat per l'Eduard Santa-Eulàlia fill, l'actual propietari del càmping La Rueda, l'any 1959. És del tipus de quadrant vertical amb orientació al sud. Les hores solars que marca van de les sis del matí a les cinc del vespre. Són típics de zones assolellades amb reduïda pluviometria, com ara el Penedès i el Camp de Tarragona. Els rellotges de sol a les façanes de les masies daten, el més antics de Catalunya, del segle XVI i a Cubelles estan representats pels que hi ha a la Plaça de la Vila, a Rocacrespa, i aquí mateix, al Mas d'en Pedro.

Antigues voltes de maó del celler de la masia.

ELS MURS I ELS SOLERS

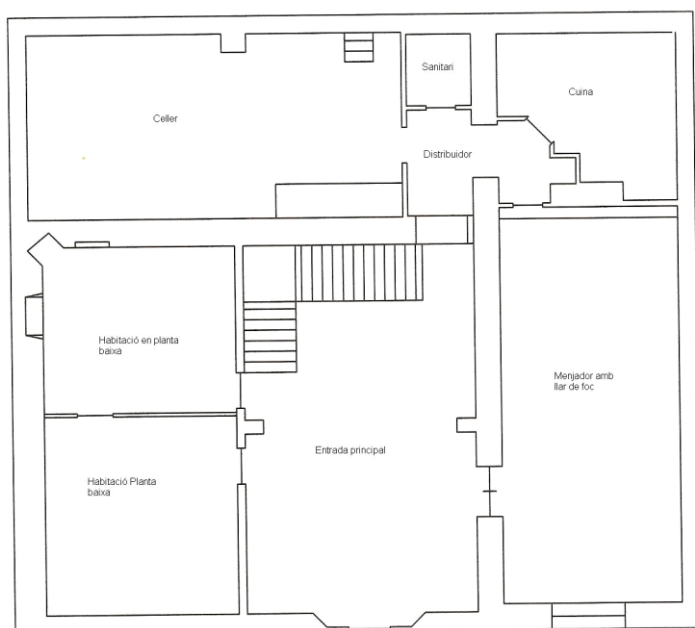
Els murs del Mas d'en Pedro estan fets de pedra picada unida amb morter per donar fermesa a la construcció. L'únic lloc de la masia on avui en dia és encara visible la tècnica constructiva dels murs és a la zona del celler, a la planta baixa. En aquest lloc de la casa es poden apreciar també les voltes de maó fetes amb carreus, material emprat en els cellers de les masies amb l'objectiu de mantenir una temperatura més fresca que a la resta de l'habitatge. Seguint la tradició de les masies costaneres, les parets exteriors són

arrebossades i emblanquinades amb calç, donant a la construcció un aspecte que difereix clarament de la típica masia d'interior, amb els murs de pedra viva.

Pel que respecte als solers, el sòl de la masia, el material original, o si més no el més antic, només es conserva en la banda esquerra del mas, en un afegitó on hi havia el molí fariner i es guardaven les eines del camp. Així, aquest soler era fet de rajoles d'argila, el que ens pot donar una idea de la resta del sòl de la casa. Els solers de la part interior del mas van ser reformats i són a data d'avui fets de rajoles de ceràmica.

LA DISTRIBUCIÓ INTERIOR

L'estructura interior de la nostra masia respon fil per randa al que seria l'estructura clàssica de la casa rural catalana. La masia disposa de planta baixa, primera planta i golfes. La distribució de les estances de cadascun d'aquests nivells en l'actualitat podria diferir de l'original degut a les modificacions que a la casa es van fer entre els anys 1920 i 1959, aprofitant la professió dels propietaris, paletes. No en va durant aquells anys el Mas d'en Pedro fou conegut, sobretot per la gent de Cunit, com a Cal Paleta.

PLANTA BAIXA. A la planta baixa de la masia s'hi troben el distribuïdor o vestíbul, el menjador, la cuina, el celler i dues habitacions.

El vestíbul és una estança típica en totes les masies d'estructura clàssica. En el cas del Mas d'en Pedro, les seves dimensions són considerables, mantenint intacta la funció inicial de servir de rebedor i de lloc de pas.

Per la dreta del vestíbul s'hi accedeix al menjador i a la cuina. El menjador, situat al cos dret de la planta baixa, té una xemeneia a la paret dreta, modificada amb les obres del segle XX. En ser a tocar de la

paret mestra, la xemeneia rep el nom de *foc de racó*, model on, a diferència de les que se situaven al mig de l'estança –anomenades de *foc de rotlle*–, només se n'aprofitaven tres dels costats de la llar de foc. Aquí es cuinava i, donada la fredor de la casa, en aquesta sala és on

Arc apuntat del celler, probablement del s. XVI.

es devia desenvolupar gran part de la vida social i familiar del mas. Era habitual que al voltant de les llars de foc es col·loquessin els escons, bancs per seure a petar la xerrada, on sovint el lloc en el qual cadascú seia expressava la jerarquia dels habitants dintre de la masia.

Al fons del vestíbul hi ha la porta d'entrada al celler –a la part dreta–, i les escales que pugen a la primera planta –a la part esquerra. El celler és un dels indrets de la casa menys afectats per les diferents reformes. La seva bona orientació –a tramuntana– i els bons materials de què

estava fet, mantenien intactes les seves funcionalitats, pel que no calgué tocar-ho. El celler està compost d'una sala principal i dues

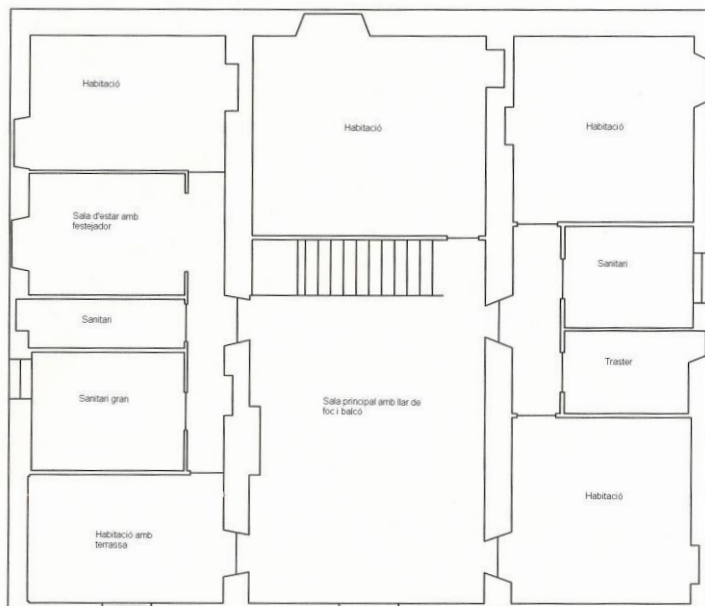
d'annexes. La sala gran conserva les voltes o arcades que sostenien els pisos superiors i les parets, com hem dit abans, permeten veure les pedres i maons amb que es construïren. A la dreta del celler hi ha un arc d'ogiva datat per algun historiador en el segle XVI que mena a una menuda sala annexa tota enrajolada on es guardava el raïm i, durant molts anys, la llenya. Per altra banda, al cantó esquerra hi ha una escala que baixa fins una altra estança soterrada on es devien guardar els vins i licors que requerissin una més baixa temperatura o potser s'usava com a rebost.

Gelosià de l'escala per "espia" els visitants.

Pel que fa a l'escala que du al primer pis, es troba enfrontada amb el portal d'entrada, té forma d'angle recte i guarda una de les rareses de la casa, ja que a mitja escala hi ha una petita obertura en la paret amb un espiell de ceràmica verda per on es podia esguitar qui hi havia al vestíbul sense ésser vist. Aquest enginy és molt habitual en les masies, encara que majoritàriament era en forma de portella

situada a terra en alguna de les estances de la primera planta, com a Rocacrespa. El vestíbul dóna pas també a dues àmplies estances situades en el cos esquerra de la planta baixa del mas.

PRIMERA PLANTA. La primera planta acull la sala i les cambres dels habitants del mas.

Estructuralment, la sala d'una masia és un lloc de pas que mena a les diverses cambres que tenen llur entrada des de la mateixa. Tradicionalment, a la sala d'una masia hi havia una gran taula, caixes de núvia,

calaixeres, un rellotge de paret i una imatge, i era en aquesta estança on es feien les festes que aplegaven tota la família com ara el batejos i els casaments, la festa del patró del mas, i àdhuc les defuncions. Al Mas d'en Pedro només hi resten per dissort dues caixes de núvia del seu mobiliari ancestral.

La primera planta té un total de cinc estances, una sala d'estar, tres sanitaris i un traster. La distribució actual no permet saber quina era la cambra de l'amo del mas.

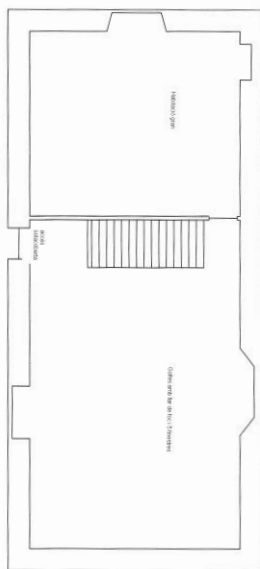
Per la part posterior de la sala, arribant-hi per un passadís que hi ha a l'esquerra, apareixen les escales que duen a les golfes, el segon i darrer pis del mas.

Una de les curiositats arquitectòniques del Mas d'en Pedro és l'existència d'una finestra amb festejador. Aquests són una mena de bancs de pedra sota una finestra on la parella d'enamorats podia parlar de llurs afers privats, encara que de vegades la trobada era vigilada per alguna mare o àvia més tafanera del compte. Un dels exemples de finestra amb festejador es troba a la banda esquerra d'aquesta primera planta.

Finestra amb festejador.

GOLFES. Les golfes de la masia de tipus basilical tenien la funció de servir de lloc d'emmagatzematge i d'assecat del gra i llegums, que es guardaven en compartiments de fusta i canyes. Per aquest motiu hi ha els cinc ventallons que en faciliten la ventilació de la cambra principal. La finestra del mig és un xic més gran que la resta, potser per facilitar l'entrada dels productes agrícoles, que normalment es pujaven directament amb corrioles des de l'exterior. En molts masos encara es veuen les restes dels ferros que sostenien aquestes corrioles, mes en el nostre cas no n'hi ha cap evidència, potser perquè els annexes afegits a la part posterior de la casa van desplaçar les activitats agrícoles de la masia i van treure-li l'antic ús a les golfes. Aquesta planta del mas es completa amb una àmplia habitació que dóna al cantó nord de la casa.

Des de l'estança central de les golfes

s'hi pot accedir per una portella a un espai sota la teulada per guardar-hi estris. Des d'aquí es pot analitzar l'estructura de les bigues i els cabirons que sostenen el sostre lateral del Mas d'en Pedro.

Imatge de l'interior de les golfes als anys 80 del segle XX.

EL MOBILIARI I L'AIXOVAR DOMÈSTIC

Per desgràcia s'han conservat ben poques mostres del mobiliari antic del mas. El fet que durant el segle XX la masia tingués fins a quatre propietaris diferents van fer que no restés cap vestigi significatiu dels diferents mobles que vestien l'interior de l'habitatge. Això no obstant, ens en podem fer una idea de com devia ser tot resseguint la descripció que en féu Josep Gibert l'any 1947 del mobiliari d'una típica masia: “... a la sala del primer pis hi havia una llarga taula amb els seus dos corresponents bancs ... Inexcusablement , un rellotge dels anomenats de pesos i sovint una capelleta oberta en fornícula ... Completava el mobiliari un armari guarda-roba i unes cadires de balca de diferent forma ...A les cambres hi havia un llit, generalment dels grans de matrimoni, amb capçaleres més o menys historiades; pel cim del capçal un crucifix i, al costat, una beneitera. El mobiliari de la cambra es completava amb alguna cadira de balca i una calaixera on guardar la roba bona o de mudar”.

D'altra banda l'aixovar de l'antic mas no ens ha arribat en cap document escrit. Això no obstant, tenim una relació del testament de na Maria Balañà del 4 de gener de 1792. La que era dona d'en Magí Olià, masover de Ca la Guineu –masia veïna-, declarà la dot que aportà en el moment del matrimoni, i que serví com a aixovar. La seva composició era una vànova, dues estovalles llargues, dues estovalles curtes, un brunell de llana, set tovallons, dos parells de bancs de llit, dues calaixeres, una cassola d'eixam, dos draps de cistella, divuit plats de pisa comuna, tres caixes, tres aixades, dues màrfegues, dues coixineres de drap i una de tela, dues destrals, dues tovalloles de tela i tres caboquets.

Fotografia aèria del Mas d'en Pedro.

LES CONSTRUCCIONS ANNEXES

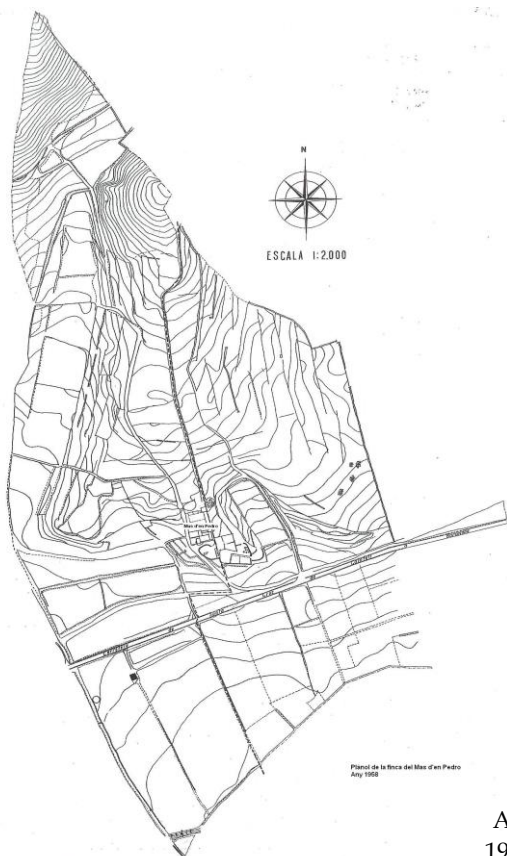
La masia del Mas d'en Pedro té diferents construccions annexes a l'edificació central, ocupant un total de tres mil metres quadrats. Per una banda, al costat dret hi ha un cobert que antany servia de pallier i que avui s'usa com a garatge. Al costat contrari hi ha una estança on es molia el blat i es guardaven les eines del camp. Aquesta és l'única estança del mas que conserva l'original enrajolat a terra. A sobre d'aquest annex hi ha un formós balcó terrat al qual s'hi

Terres del Mas d'en Pedro als anys 50. A la fotografia es poden distingir la carretera, la via del tren, les salines i el mar.

accedeix des d'una habitació de la primera planta de la masia. A la part esquerra posterior del mas és on es guardava el bestiar, que devia ser boví si fem cas de la gran menjadora que encara avui es conserva. Ja en el pati de darrera, els Marsé van construir un habitatge per als masovers en ple segle XX. Tancant el pati posterior hi havia la pallissa i la quadra destinada als animals de tir del mas. Segons el cens municipal d'animals de granja, la masia tenia als anys quaranta del segle passat dos rucs i una mula, i quatre carros descoberts.

Ja fora del pati, encara en una part més posterior, hi anava l'era, la circumferència de la qual encara avui en dia es pot apreciar malgrat que el seu espai és ara ocupat per una piscina que fa l'alegria dels que hi van a la casa de colònies.

LES TERRES DEL MAS D'EN PEDRO

Les terres del Mas d'en Pedro es van mantenir pràcticament invariables entre els segles XVI i XX. El cadastre municipal de 1732 ja definia els tres límits del mas: Ca la Guineu a l'est, el Mas Pairot al nord i el camí ral al sud. L'extensió total era de vint-i-set hectàrees. En algun moment les terres del mas es dividiren en dues parts. Al sud, el límit el constituïa la via del tren, fora d'una petita llenca de terra. A l'est, limitava amb les terres de la casa propera coneguda amb el nom del Mas de Mar, a pocs metres del Mas d'en Pedro. A l'oest, els llandars eren els marcats pel torrent d'en Pedro. Per últim, al nord les terres limitaven amb Mas Pairot, a l'alçada per on avui passa l'autopista. En les terres es conreava la vinya, el blat i hi havia garrofers i oliveres. L'accés a la masia era per un camí que venia directe des de la carretera, visible encara en les fotos antigues. A les terres del mas es conreaven cereals, vinyes i garrofers. En l'actualitat, i després de

A l'esquerra, plànol de les terres del Mas d'en Pedro l'any 1958. Una línia de nord a sud dividia la finca en dues parts.

les vendes de terres dels anys seixanta i setanta, les terres del mas no van més enllà d'alguna partida petita una hectàrea al voltant de l'estructura principal.

CURIOSITATS DEL MAS D'EN PEDRO

Un dels secrets més ben guardats de les masies són llurs amagatalls i passadissos secrets. Diuen que totes les cases rurals en tenien i que la seva ubicació tan sols era coneguda per l'amo i l'hereu de la propietat. Fins i tot hi ha la llegenda que a la masia del Noguer de Segueró (a la Garrotxa), l'amo va quedar tancat a l'amagatall que només ell sabia. Allà dins va morir, i ningú no en va saber res fins que anys més tard se'n trobaren les seves restes en fer unes obres de remodelació. El Mas d'en Pedro en tenia un d'aquests secrets. Era un passadís que comunicava l'interior de la casa amb una eixida situada a uns cent metres de la façana. És el que els propietaris actuals coneixen com la "cova". D'aquest passadís se'n conserva l'entrada exterior que encara avui entra sota terra unes desenes de metres, fins que el camí en direcció al mas es talla molt a prop de l'alçada de l'habitatge. El tall del túnel i les obres de la casa no ens permeten avui saber a quina part del mas anava a parar el camí secret. En altres masies, els amagatalls i els passadissos s'ubicaven darrera mobles o sota lloses dissimulades.

Entrada de la "cova", passadís que comunicava amb el Mas d'en Pedro des de l'exterior de la casa.

Una altra de les curiositats del Mas d'en Pedro és el fet que va servir com a punt de referència de pescadors i navegants a les costes del Garraf durant segles. La blancor de les seves parets i la seva ubicació en un petit turó el feien ben visible des del mar. De fet, el mas apareix esmentat diverses vegades en els llibres mariners de Vilanova per localitzar zones de pesca, vaixells afonats i àncores enfonsades. D'altra banda, la masia també va donar el nom històric a la platja que avui hi ha entre el Port esportiu de Cubelles i el torrent d'en Pedro, batejada com a platja de les Gavines i que sempre va ser coneguda com la platja de l'Estanyot del Mas d'en Pedro, un nom que fora de justícia algun dia fos recuperat. L'altre accident geogràfic que pren el nom del mas és el torrent que separa els termes municipals de Cubelles i Cunit, conegut com el Torrent d'en Pedro, recentment canalitzat en bona part del seu tram central.

LA HISTÒRIA DEL MAS D'EN PEDRO

Amb els estudis locals publicats fins la data hodierna resulta força difícil realitzar un seguiment cronològic exhaustiu del Mas d'en Pedro. Nogensmenys, hi ha alguns documents que ens permeten hipotitzar amb precisió sobre l'origen de l'assentament a les terres de la masia.

D'aquesta manera, les primeres notícies sobre l'activitat humana ens les porten les excavacions arqueològiques dutes a terme l'any 1987 per en Josep Miret amb motiu de l'obertura d'una rasa per a la canalització del gas, on es descobrí un antic poblat íber a la zona propera al mas.

La següent informació apareix el desembre de 1250, quan en Ponç de Cervera va vendre el castell de Cubelles al comte Jaume I, incloent-hi el poblament de Mar-Morta. Donat que a la partida de terra de Mar Morta no en coneixem cap nucli de població o habitatge, podem suposar que es referia a l'assentament que avui en dia és el Mas d'en Pedro o a la seva rodalia.

Les dades que tenim del Mas d'en Pedro van molt lligades al cognom homònim. Així doncs, les primeres referències que tenim a la nostra vila del cognom Pedro són les del fogatge de 1515 de la Quadra de Cunit, on es declaren els focs d'en Girona, d'en Gabriel Alemany i de n'Anton Pedro. L'any 1553, els fogatges de Cunit destacaven en Magí Bargalló, en Romeu Borrell i en Pere Pedro. La relació d'aquests cognoms amb el mas la facilita l'inventari de béns que féu el pagès Montserrat Torrents l'any 1571. En ell declarava tenir una peça de terra a la Mar Morta: *"peça de dos jornals de tinguda, que tenia, a solixent la gola de la Mar Morta; migjorn, en Rovira; ponent i tramuntana, en Pedro"*. El fet definitiu és que la partida de Mar Morta té al nord i a l'oest —a ponent i tramuntana— les terres on avui es troba el Mas d'en Pedro.

D'aquesta manera, el propietari més antic que hem pogut documentar podria ser Isidre Pedro, jurat de Cubelles – antic càrrec de regidor- i que en una relació parroquial de les aportacions dels feligresos hi apareix com a “*possessor de Mas Pedro ... en el testament que feu en aquesta Parròquia el 27 d'agost de 1672*”. Això no obstant, el primer esment directe amb el nom del

Antiga postal del Mas d'en Pedro, amb les vinyes i el camí que portava fins el mas en primer terme.

Mas d'en Pedro apareix el 18 d'abril de 1695, en l'acta municipal conservada a l'Arxiu Parroquial on s'esmenta un problema del “Mas den Pedro” pel cobrament d'uns lloguers de terres amb dos arrendataris.

El següent habitant del mas que tenim documentat és en Jaume Santacana, fadrí i pagès de la masia segons una anotació testamentària del 30 de març de 1728.

Una data important és el 1739. En el cadastre municipal d'aquest any es descriuen les partides de terreny per on discorre el camí ral de Cubelles. En el document es detalla el “Mas d'en Pedro”, i es declara na Maria Josepha de Badell i Llahó com a propietària. També es defineixen amb claredat els límits territorials de les terres de la masia: a l'est, les terres de Mas Guineu; al sud, el Camí Ral; i al nord, el Mas Pairot.

Els següents documents ens obliguen a una interpretació dels possibles propietaris durant la segona meitat del segle XVIII i tot el XIX. D'aquesta manera, el 20 d'abril de 1766, Maria Castany, vídua d'en Ramon Castany li deixava totes les seves possessions, entre les queensem hi era el Mas d'en Pedro, al seu nét, en Mateu Oliva. Maria Castany havia tingut una filla anomenada Francesca, casada amb Pau Oliva. En Pau Oliva havia mort el 14 d'agost de 1762 a l'edat de trenta anys, abans que la seva sogra, pel que l'herència passà al fill d'en Pau Oliva, en Mateu Oliva. A la data en què rebé el mas, Mateu Oliva tenia deu anys i molt possiblement s'hagué de contractar un masover. Aquest va ser en Pere Coll, qui va fer testament el 8 d'agost de 1770 com a masover del Mas d'en Pedro, deixant les seves pertinences al seu fill Joan Coll.

És d'aquesta centúria que apareix la data més antiga gravada en algun element constructiu del mas. Concretament el trobem a la premsa de fusta per a l'oli que es conserva en un cobert a la dreta de la casa principal, on hi ha gravada la data de 1779. Un altre document d'aquest segle XVIII que cita el Mas d'en Pedro és la relació d'habitatges de l'aleshores anomenat carrer de l'Or de Cubelles, escrita l'any 1782.

El 8 de setembre de 1836, en Mateu Oliva va fer testament des d'una habitació del Mas d'en Pedro anomenant el mas com a “*casa meva*”. En les seves darreres voluntats, en Mateu Oliva,

de prop de vuitanta anys i casat amb la Teresa Montaner, deixava els seus béns al seu gendre, en Joan Poch i Oliva, natural de Vilafranca del Penedès i casat amb la seva filla Marina.

El següent testament on apareix la masia és el d'en Joan Poch i Oliva. És el 8 de març de 1847 quan en Joan Poch declara el seu hereu en la figura de son fill Ciril·lo Poch i Oliva. Amb l'aparició dels registres civils i els notaris, s'acaben els testaments escrits pels mossens de Cubelles. El darrer que hi ha és de 1851. A partir d'ara hem de cercar altres fonts per conèixer els propietaris del Mas d'en Pedro. Així, en el cens municipal per a la contribució de la dècada

Imatge bucòlica de les bales de palla a les terres meridionals, entre la carretera i la via del tren.

dels vuitanta del segle XIX encara hi apareix domiciliat en Ciril·lo Poch i Oliva com a contribuent del Mas d'en Pedro. No obstant la informació obtinguda de l'arxiu parroquial, en Salvador Poch, besnet d'en Ciril·lo Poch i Oliva, recorda encara avui els Poch com a masovers del Mas d'en Pedro i no com a propietaris. Per desgràcia, els testaments parroquials dels segles XVIII i XIX no esmentaven expressament si qui deixava les seves darreres voluntats era o no el propietari del mas, però quan el testador era masover sí que ho especificava. Això ens porta a pensar que la teoria que la família Oliva primer i Poch després van ser els propietaris del Mas d'en Pedro és correcta, car mai se'ls menciona com a masovers.

El següent propietari conegut és en Pere Escardó i Pedro. La memòria històrica de Cubelles recorda que la propietat l'havia comprat per deu mil duros. El terratinent cubellenc, promotor del local de l'Aliança, va vendre la masia i les terres a la família Marsé de Cunit, concretament a Josep Marsé i Mestre, el 17 de juliol de l'any 1920. Durant la propietat de la família Marsé, al Mas d'en Pedro es produí un homicidi que va causar una gran commoció a la vila de Cubelles, concretament el del fill del propietari de la masia a mans d'un rabassaire de Cunit anomenat Albà el 17 de novembre de 1933. Després de la Guerra del 36, les terres dels voltants del mas van ser lloc de pas del contraban, conegut en aquella època com l'estraperlo. Es deia que en una nit es podia guanyar tres cops el sou que cobrava un treballador mig en tot un mes.

Els Marsé, concretament en Josep Marsé i Soler i el seu germà Pere, fills de qui comprà la masia el 1920, van vendre el 21 de febrer de 1958 el mas a la senyora Aurora Urbano i Colomer. La propietat li durà fins el 18 d'octubre de 1958, car la vengué a n'Eduard Santa-Eulàlia i Blanco i a la seva senyora Rosa Guarch i Delmonte.

Les terres del voltant del mas van començar a ésser segregades a començaments dels anys setanta. Primer van ser les que encara avui ocupa el càmping La Rueda. Aquest càmping va ser propietat d'Eduard Santa-Eulàlia Blanco durant força anys, fins entrats els 80, en que es vengué el terreny al seu fill Eduard

Santa-Eulàlia Guarch. Més endavant es vengueren les terres que encerclen el mas i que van servir per construir el sector de La Gaviota, un nom més comercial del que en realitat per dret hi pertocava, el de Mas d'en Pedro. Es va donar aquest nom perquè el nom de III Sector Mas d'en Pedro ja s'havia donat abans a la urbanització actual Parc de Cubelles, un projecte urbanístic anterior, de manera que va ser el propi constructor dels vials qui va suggerir el nom de La Gaviota. La família Santa-Eulàlia ha mantingut la propietat de la masia fins els nostres dies, avui en la figura d'una societat mercantil dels tres germans Vives i Santa-Eulàlia, un dels quals és en Pere Vives, coautor d'aquest treball.

Escenes dels anys cinquanta del passat segle que rememoren el passat agrícola del Mas d'en Pedro.

BIBLIOGRAFIA

- Ripoll, Ramon; González, Antoni. *La masia catalana. Evolució, arquitectura i restauració*. Brau Edicions, 2005.
- Vila, Marc-Aureli. *La casa rural a Catalunya*. Edicola 62, 1980.
- Gibert, Josep. *La masia catalana*. Editorial Millà, 1947.
- Ferrer i Alòs, Llorenç. *Masies de Catalunya*. Angle Editorial, 2003.
- Avinyó i Andreu, Joan. *Història de Cubelles*. Ajuntament de Cubelles i Institut d'Estudis Penedesencs, 1993.
- Virella i Bloda, Albert. *El terme de Cubelles a través del temps*. Ajuntament de Cubelles, 1991.
- Castellano i Tresserra, Anna; Pinos, Núria. *Quaderns científics i tècnics de restauració monumental 10*. Diputació de Barcelona, 1998.
- Miret, Xavier; Vidal, Joan. *Les masies de Cubelles. Propietaris i masovers*. Programa de la Festa Major de Cubelles de 1989.

ARXIUS CONSULTATS

- Arxiu Parroquial de Cubelles. Llibres de testaments.
- Arxiu Municipal de Cubelles. Documentació censal i cadastral.
- Arxiu particular de la família Santa-eulàlia.

AGRAÏMENTS

- Parròquia de Santa Maria de Cubelles, Sònia Escámez, Iolanda Martínez, Javier Martínez i Salvador Poch.